

Skötselplan för Horsviks naturreservat

BESKRIVNING AV NATURRESERVATET

Översikt

Horsvik är ett av Sörmlandskustens bäst bevarade skärgårdshemman med en lång historia. Här har många generationer bedrivit småskaligt jordbruk och fiske. Gården ligger på en udde som går ut i Östersjön strax sydost om Studsvik i Bälinge socken. Naturreservatet omfattar ca 30 hektar land och 70 hektar vatten. Öarna Studsviksholmen och Tranholmen ingår i området och ligger strax utanför gården med ett smalt grunt sund däremellan. Områdets bevarandevärden utgörs av dels ett väl bevarat äldre kulturlandskap med många olika biotoper o naturtyper såsom skärgårdsskog, silikatgräsmark, trädklädd betesmark och torra hedar, men även höga marina värden i de grunda vikarna och sunden. Området är mycket artrikt tack vare att så många små biotoper ryms inom begränsad yta samt den långa hävdhistoriken.

Naturreservaten Stora Bergö, Stendörren, Ringsö, Sävö och Nynäs ligger i nära anslutning till Horsvik. Ungefär två kilometer sydväst om Horsvik ligger ett naturum inom Stendörrens naturreservat, ett mycket välbesökt område. Nordost om Horsvik skymtar Tvären, en stor rund fjärd med djup över 80 meter, som har bildats genom ett meteoritnedslag.

Gården Horsvik har hört till Hånö Säteri som arrendegård sedan 1600-talet. 1954 köpte AB Atomenergi gården med närliggande mark för uppförande av Studsvik, en anläggning med atomenergiforskning.

Horsvik arrenderades därefter av en privat familj och senare Länsstyrelsen för att de senaste åren inte varit utarrenderat. Gården har stått tom de senaste tio åren, förutom Studsviksstugan som hyrts ut årsvis som fritidshus. Markerna har betats fram till idag, framför allt av får. Delar av gården är Natura 2000-område.

Uppgifter om naturtyper, arter och bevarandevärden

Uppskattade arealer av naturtyper*:

- Skogsmark	Ca 10 ha, varav 6 ha produktiv
Barrblandskog	Ca 9,5 ha
Triviallöskog	Ca 0,5 ha
- Åker	Ca 1 ha
- Övrig öppen mark	Ca 19 ha
- Vatten	Ca 70 ha

TOTALT 100 ha

*Uppskattade arealer från flygbild 2019

Prioriterade bevarandevärden

- Naturtyper	- Grunda sund och vikar, skärgårdsskog, sandbankar (1110), torra hedar (4030), silikatgräsmarker (6270),

hällmarkstorräng (8230), trädklädd
betesmark (9070)

- *Strukturer (landskapselement)*
- *Växt- och djursamhällen*
- *Kulturmiljö*
- *Friluftsliv*
- Gamla träd, död ved, stenmurar, husgrunder, stensatta vägar, rest av stensatt brygga, odlingsrösen, fossila åkrar
- Hagmarksflora, vedlevande insekter, vegetationsklädda bottnar, ålgräsäng
- Byggnader och strukturer kopplat till skärgårdsjordbruk
- Skärgårdsmiljö, äldre gårdsmiljö, artrikedom, tyst område

Naturgeografiska förhållanden

Området utgörs av en kuperad udde som sticker ut i havet med en vik i norr och en i söder. Regionen karaktäriseras av ett storskaligt sprickdalslandskap. Urberg som bildades för knappt två miljarder år sedan i form av gnejser som består av skiffrig omvandlad granit och granodiorit, omgärdas på Horsvik av svallsediment, grus, postglacial finsand, silt och ett mindre parti med glacial lera. I den nordvästra delen av Horsvik finns ett mindre område med isälvssediment.

Kalkberggrund saknas i området, men kalkrika strandvallar med snäckskal ger en kalkgynnad flora på mindre delar av området. De båda öarna är relativt kuperade och består mest av berg i dagen med tunna jordlager av svallade sediment i svackorna. Högsta punkten på gården ligger ca 20 m.ö.h.

Historisk och nuvarande markanvändning

Horsvik har brukats som ett skärgårdshemman med en kombination av småskaligt jordbruk, djurhållning och fiske kompletterat med dagsverken på Hånö Säteri i flera hundra år. Torpet Hårswijken finns med på ägomätningsskarta för Hånö säteri från 1685, men är troligtvis äldre. I början av 1700-talet brändes de flesta byggnader ner i samband med det Stora nordiska kriget.

Generalstabskartan från år 1854 som visar att några av byggnaderna (vid "BT" i kartan) i området fanns redan då och att strandlinjen var annorlunda.

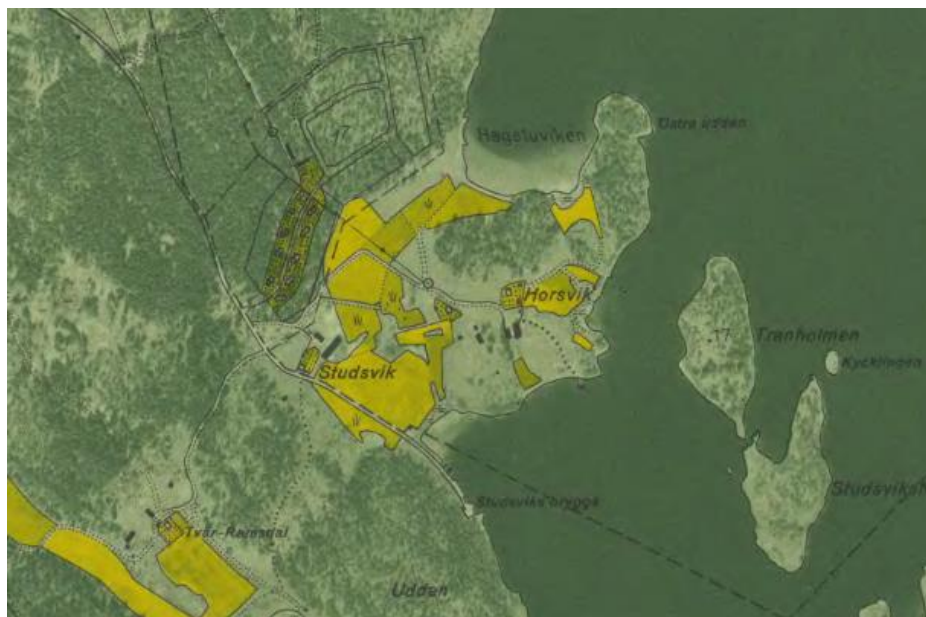

Häradsekonomska kartan som visar att det kring år 1900 fanns öppna hävdade marker vid Horsvik samt att öarna var trädbeklädda.

Sedan 1870 och fram till 2000-talet har släkten Källman arrenderat gården. Från början arrenderades den av Hånö Säteri och på senare tid av Studsvik AB.

På gården finns tre mindre bostadshus; boningshuset, undantagsstugan och studsviksstugan. Vid stranden finns ett gammalt båthus med vasstak och ett större båthus byggt på 1940-talet. På gården finns även tre ekonomibyggnader med stall, loge och förrådsytor och fyra mindre byggnader. Gårdsbilden för ett småskaligt jordbruk med självhushåll och fiske är väl bevarad.

De tidigare uppodlade åkertegar som finns i området har de senaste åren brukats som betesmark. Under 40-talet var åkerarealen ca 2,5 hektar. Som mest har 4,5 hektar åker brukats. På gården fanns på 1940-talet en häst, tre kor och ett ungnöt. Det har även funnits andra djur på gården som till exempel höns.

Ekonomiska kartan från 1958 som visar de öppna markernas gränser, de trädklädda markerna och byggnadernas placering.

Fisket har varit den viktigaste inkomstkällan, medan jordbruket varit inriktat på självhushåll. Fisken såldes bland annat inne i Nyköping nedanför slottet, en båtfärd på ca sju mil tur och retur. Spigg som fiskades upp vid Horsvik kokades till spiggtran och såldes till tvåltillverkningen vid Sunlight i Nyköping.

Fram till 60-talet kördes betesdjuren på gården ut på öarna utanför (Stora Bergö, Lilla Bergö, Håldämman, Midsommarklubben) under försommartid. Man fick dagligen ro ut till öarna för att mjölka och tillsyna djuren. Även utmark mellan Horsvik och Studsvikanläggningen (som idag är tallskog) har betats på försommaren. Det faktum att djuren kom att beta på Horsvik senare under sommaren har medfört att betesdriften tidsmässigt efterliknat slåtter. Det har bidragit till den mycket artrika betesmarken.

Från 2000-talets början har betesdjuren, mestadels får, släppts ut på markerna tidigare på försommaren.

På gården finns 462 meter stenmur, dels som avgränsning till åkermarker, men även runt trädgården till torpet och undantagsstugan. Stenarna kommer från stenröjning i befintliga åkertegar och vittnar om slitet att både bryta upp sten för att få odlingsjord, men även att stänga ute djur från odlingarna.

Under åren 2010 till 2020 har området betats mestadels med får. Länsstyrelsen har även genomfört några röjningar och hamling av lövträd inom ett LIFE-projekt.

Biologiska bevarandevärden

Horsvik är en av de artrikaste miljöerna i Nyköpings kommun. Cirka 500 arter är funna i naturreservatet. 24 rödlistade arter och 13 signalarter har observerats.

Här möts havet och fastlandet och ett stort antal småbiotoper samsas på en begränsad yta. Fuktighet varierar från hav till strandzon, havsstrandäng, vassruggar, små kärr och småvatten till de torrare hållmarkerna och sandiga grusiga betesmarker. Här finns både öppen silikatgräsmark och sluten skog med gamla träd. Däremellan finns ljunghed och enbuskar, hamlade hagmarksträd och trädgårdar med päronträd, körsbärsträd, syrener och bärbuskar. Ett mindre alkogsbestånd finns i den norra viken.

I vattenområdet finns tre naturvärdesobjekt, två av lokalt värde och ett av kommunalt värde, utpekade i en inventering av Länsstyrelsen. I det smala sundet mellan fastlandet och Tranholmen samt i de grunda vikarna finns en rik undervattensvegetation med långskottsväxter och olika alger. En mindre ålgräsäng finns i sundets smalare del på drygt två meters djup. I undervattensvegetationen lever fiskarter som storspigg, småspigg, tångsnälla och mindre havsnål. Även större fiskarter som abborre och mört förekommer.

Kärlväxtfloran i betesmarken är artrik tack vare den långa hävdhistoriken. En mångfald av kärlväxter ger även en art- och individrik insektsfauna. Antal arter och individtäthet bland hopprätvingar, gräshoppor och vårtbitare, är kanske kommunens rikaste. Många dagfjärilsarter trivs här. Fågellivet är också rikt då kust möter skog och betesmarkernas insektsrikedom föder många insektsätare som t.ex. tornseglare, rödstjärt och stare. I skogen häckar rovfåglar då och då, som till exempel lärkfalk och fiskgjuse. Utter har de senaste åren observerats regelbundet.

Månlåsbräken, nattviol, Adam och Eva och ålgräs.

2020-09-08

KK20/383

SHB20/87

Tabell 1. Rödlistade arter, signalarter, ÅGP-arter (åtgärdsprogram för hotade arter), Natura 2000 arter samt fridlysta arter som registrerats i objektet. Notera att tabellen bygger på inventeringarna som finns i källförteckningen, samt Nyköpings kommuns egna inventeringar i samband med reservatsbildningen. Rödlistekategori följer Gärdenfors, U. (ed.) 2015. Rödlistade arter i Sverige 2015. ArtDatabanken, SLU. NT = nära hotad, VU = sårbar, EN = starkt hotad, CR = Akut hotad, S = signalart enligt Skogsstyrelsen, F = fridlysta arter, ÅoB=äng- och betesmarksarter. N2000 = art som listats i EU:s Art- och habitatdirektiv, bilaga 2 eller i Fågeldirektivets bilaga 1. ÅGP = art som ingår i något av Naturvårdsverkets åtgärdsprogram för hotade arter. M = marina intressanta arter.

Svenskt namn	Vetenskapligt namn	Rödlistad/ S/fridlyst/ÅoB/ ÅGP/M
Kärlväxter		
Månlåsbräken	<i>Bothrychium lunaria</i>	NT/ÅoB
Uddnate	<i>Potamogeton friesii</i>	NT/ÅGP
Ängsnattviol	<i>Platanthera bifolia</i> subsp. <i>Bifolia</i>	NT/ÅoB
Ljus solvända	<i>Helianthemum nummularium</i> subsp. <i>nummularium</i>	NT/ÅoB
Sen fältgentiana	<i>Gentianella campestris</i> var. <i>Campestris</i>	EN/ÅoB/ÅGP
Ask	<i>Fraxinus excelsior</i>	EN
Klasefibbla	<i>Crepis praemorsa</i>	NT/ÅoB
Pyttmaskros	<i>Taraxacum microlobum</i>	CR
Adam och Eva	<i>Dactylorhiza sambucina</i>	F
Sankt Pers nycklar	<i>Orchis macula</i>	F
Ålgräs	<i>Zostera marina</i>	M
Kransalger		
Grönsträrfse	<i>Chara baltica</i>	M
Skörsträrfse	<i>Chara globularis</i>	M
Borststrärfse	<i>Chara aspera</i>	M
Mossor		
Blåmossa	<i>Leucobryum glaucum</i>	S
Lavar		
Dvärgbägarlav	<i>Cladonia parasitica</i>	NT
Liten spiklav	<i>Calicium parvum</i>	S
Svampar		
Tallticka	<i>Phellinus pini</i>	NT
Trådvaxskivling	<i>Hygrocybe intermedia</i>	VU
Lutvaxskivling	<i>Neohygrocybe nitrata</i>	NT
Scharlakansvaxskivling	<i>Hygrocybe punicea</i>	NT
Grovticka	<i>Phaeolus schweinitzii</i>	S
Blodticka	<i>Meruliopsis taxicola</i>	S
Vit vaxskivling	<i>Cuphophyllus virgineus</i>	S
Ängsvaxskivling	<i>Cuphophyllus pratensis</i>	S
Papegojvaxskivling	<i>Gliophorus psittacinus</i>	S
Broskvaxskivling	<i>Gliophorus laetus</i>	S
Bitter vaxskivling	<i>Hygrocybe mucronella</i>	S
Mönjevaxskivling	<i>Hygrocybe miniata</i>	S
Toppvaxskivling	<i>Hygrocybe conica</i>	S

Däggdjur		
Utter	<i>Lutra lutra</i>	NT/N2000/ ÅGP
Fåglar		
Havsörn	<i>Haliaeetus albicilla</i>	NT/F/N2000/ ÅGP
Tornseglare	<i>Apus apus</i>	VU/F
Spillkråka	<i>Dryocopus martius</i>	NT/F/N2000
Gröngöling	<i>Picus viridis</i>	NT/F
Stare	<i>Sturnus vulgaris</i>	VU/F
Gulspurv	<i>Emberiza citrinella</i>	VU/F
Göktyta	<i>Jynx torquilla</i>	F
Hämpling	<i>Linaria cannabina</i>	F
Lärkfalk	<i>Falco subbuteo</i>	F
Insekter		
Mindre purpurmätare	<i>Lythria cruentaria</i>	NT
Silversmygare	<i>Hesperia comma</i>	NT
Hedpärlemorfjäril	<i>Argynnis niobe</i>	NT
Bronshjon	<i>Callidium coriaceum</i>	S
Vågbandad barkbock	<i>Semanotus undatus</i>	S
Reliktbock	<i>Notorhina muricata</i>	NT

Kulturhistoriska värden

De kulturhistoriska värdena är ett tydligt inslag som möter besökare vid Horsvik. Det känns som att tiden har stannat på 1950-talet. Gården har aldrig moderniserats påtagligt efter det. Landskapet kring gården präglas av stenmurar, odlingsrösen, stensatta små vägar, det småbrutna odlingslandskapet med många olika betesfällor och inägomark med gamla små åkertegar och trädgårdar.

Gårdens byggnader består av tre bostadshus (boningshuset, undantagsstugan och Studsviksstugan) tre ekonomibyggnader, ett äldre båthus med vasstak, ett båthus från 1945 med en båtslip, mindre bodar, rökhus och förråd. Studsviksstugan är ett före detta båtsmanstorp som under 1800-talet tillhörde Södermanlands regemente, andra kompaniet.

Varje byggnad i sig har inte de högsta kulturhistoriska värdena efter fortlöpande ombyggnationer och underhåll, men den sammantagna gårdsmiljön med bebyggelsen, natur- och kulturlandskapet har i sig ett mycket högt kulturhistoriskt värde, inte minst som ett pedagogiskt historiskt område.

Det finns inte några kända lagskyddade fornlämningar inom reservatet men i reservatets västra gräns finns lämningar efter torpet Hagstugan (lämning L1985:5319). Hagstugan brann enligt uppgift ner som följd av ett blixtnedslag år 1924. Torpet är markerat på häradskartan från sekelskiftet 1800/1900, men syns inte på generalstabskartan från 1838 – 1868 och har sannolikt anlagts efter 1850. Det utgör därmed inte en lagskyddad fornlämning, men ska ändå skyddas och vårdas som en del av den allmänna kulturarvet.

Betesmarkerna har med sin långvariga beteshävd utvecklat en typisk och artrik flora och fauna. På Horsvik kan man fortfarande se spåren av de olika verksamheter man livnärde sig på, på ett skärgårdsjordbruk vid sörmulandskusten för 75 år sedan.

Värden för friluftsliv

Horsvik är ett mycket värdefullt område för friluftslivet. Här kan besökare få många olika upplevelser på en liten yta samtidigt som det är lätt att hitta en lugn avskild plats att avnjuta medhavd fika. Platsen har flera tydliga spår från det skärgårdshemman som det en gång var och det känns som en tidresa att kliva in på Horsviks gård.

Området ligger strategiskt vid porten till en mycket fin del av Sörmlandskusten. Vid Horsvik kan man både uppleva havet, skärgården och samtidigt kulturlandskapet och skogen med gamla krokiga tallar. Området är tillgängligt med busstrafik till Studvik och besökare kan även komma sjövägen.

Tillgänglighetsanpassade målpunkter kommer att anläggas i närheten av besöksparkering och gårdsområdet.

Slitage och störningskänslighet

Vissa delar av området har känslig markflora och det kommer därför bli viktigt att kanalisera besökare till mindre känsliga marker. För att inte störa upplevelsen av ett rofyllt naturområde är det viktigt att det inte blir för många besökare samtidigt vilket till exempel kan regleras genom antalet parkeringsplatser.

PLAN FÖR OMRÅDETS SKÖTSEL

Övergripande mål

Naturreservatet är indelat i sex skötselområden som utgår från de bevarandemål och skötselåtgärder som ska utföras för respektive område.

För karta över skötselområden, se bilaga 3.1.

Horsviks särpräglade kulturlandskap ska bevaras och förstärkas genom att kulturmarkerna hävdas och hindras att växa igen. Besökare ska uppleva lugnet, en rofylld plats och möjlighet att hitta en egen plats för fika med vacker utsikt. Kulturhistoriska byggnader ska bevaras.

Delar av naturreservatet är skyddat som Natura 2000. De naturtyper som redovisas i Natura 2000 ska ha en gynnsam bevarandestatus.

I naturreservatet ska det finnas en mångfald av olika livsmiljöer för ett rikt växt- och djurliv.

Skötselområden med bevarandemål och åtgärder

Generella riktlinjer och åtgärder

Några arter omfattas av åtgärdsprogram, fastställda av Naturvårdsverket. Åtgärder ska utföras i enlighet med programmet då det berör området, i den utsträckning det är förenligt med skötselplanen. Följande åtgärdsprogram berör området: fältgentianor i naturliga fodermarker, hotade natearter, bevarande av utter och havsörn.

Prioriteringar:

- I första hand prioriteras att området hävdas genom bete eller slåtter.

Vid skötselåtgärder ska forn- och kulturlämningar särskilt beaktas. Rövning, gallring och avverkning kräver inte tillstånd enligt kulturmiljölagen, under förutsättning att den sker på ett sådant sätt att lämningarna inte skadas eller förändras. Det innebär till exempel att:

- Eventuell körning med skogsmaskin ska ske på tjälad mark eller under sådana väderförhållanden så att markskador inte uppstår.
- Enskilda lämningar får inte köras över eller belamras med ris.
- Träd skall fällas ut från lämningen för att undvika släpskador.
- Forn- och kulturlämningar ska grovrensas på kvistar och annat skogsavfall.

Skötselområde 1: Öar med barrblandskog (ca 5 ha)

Beskrivning

Tranholmen och Studsviksholmen är två skogsbeklädda öar som skiljs åt med ett grunt sund med vass. Öarna utgörs av två högre bergspartier som bitvis är mycket brant. Skogen består till största delen av barrblandskog som på höjderna övergår i hållmarkstallskog. Tallticka förekommer på båda öarna. I de lägre delarna mot strandlinjen förekommer mer lövträd t.ex. ask, lind och klibbal. Grova träd med grenar långt ner mot marken och många enbuskar finns på flera platser vilket är spår från det tidigare skogsbetet, med ett mer öppet landskap, som skett historiskt. Död ved förekommer rikligt på båda öarna.

Bevarandemål

Äldre barrblandskog med inslag av lövträd och död ved. Skötselområdet ska utvecklas till skog av naturskogskaraktär.

Öarna ska vara tillgängliga med båt.

Skötselåtgärder

Fri utveckling. Förtöjningsmöjligheter anläggs och underhålls på strategiska platser som alternativ till ankring.

Skötselområde 2: Vattenområden (ca 70 ha)

Beskrivning

Vattenområdet omfattar hela brackvattenområdet i sund, vikar och runt de båda öarna. Stora delar av vattenområdet är grunda flacka, vegetationsklädda bottenar med finsediment och sand. Vass förekommer i viken närmast Studsviks brygga, nedanför det äldre båthuset, i den östra delen av norra viken, Hagstuviken och ett litet bestånd mellan öarna. Runt yttre delen av udden och runt öarna förekommer en del hårdbotten där berget stupar ner i havet. Utanför båthuset är botten täckt av havssallad och musslor.

Hagstuviken, vy mot norr.

I sundet mellan öarna och fastlandet finns en mindre ålgräsäng (*Zostera marina*). Ålgräsängar har en unik ekologisk roll eftersom de är viktiga livsmiljöer för marina djur och växter. De stabiliserar också bottensedimenten och dämpar vågor och strömmar vilket skyddar stranden mot erosion och gör vattnet klarare. Hela sundet är grunt och långskottsväxter täcker nästan hela bottenytan. Det finns några fläckar här och där med skalgrus/sand. Runt öarna förekommer ganska mycket blåstång, som under sensommar är påtagligt påväxt av fintrådiga alger. I bukten mellan öarna förekommer tidvis svavelväte på botten eftersom cirkulationen är begränsad.

I Hagstuviken har sand tillförts badplatsen i vikens inre nordvästra del. Sanden har körts ut på isen för många år sedan. Hagstuviken delas av en mindre stenpir, vilken begränsar vattnets cirkulation något. Det kan leda till snabbare igenväxning och sedimentation. Den inre delen av viken är långgrund och har en gles vegetation. Vikens mellandjupa delar mellan 0,4 och 3 meters djup är i stora delar täckta av långskottsväxter som ålnate, borstnate, vitstjälksmöja. Enstaka skott kransalger växer i viken. De djupare delarna i Hagstuviken har en liten musselbank i nordvästra delen och havssallad täcker stora delar av viken. Fiskarter så som aborre, mört, storspigg, småspigg, tångsnälla och mindre havsnål förekommer.

Bevarandemål

Ålgräs ska fortsatt förekomma i sammanhängande bestånd.

Bottnar i vikar och sund har en artrik vegetation med en blandning av långskottsväxter, kortskottsväxter, skalgrusytter, musselbankar och blåstång.

Skötselåtgärder

Piren i norra viken tas bort på sikt för att skapa bättre cirkulation och minska sedimentation. Bottenmiljöerna återinventeras regelbundet för att hålla koll på vegetationens utbredning och artsammansättning. Vasslåtter genomförs vid behov i naturvårdssyfte.

Skötselområde 3: Trädklädd betesmark (ca 5 ha)

Beskrivning

Skötselområdet omfattar tre områden med betad skog i norra delen av reservatet. Ett av områdena ligger i nära anslutning till gårdsmiljön och utgörs av en höjd dominerad av berg i dagen och block. Trädfloran domineras av tall med ett mindre inslag av gran och lövträd. Flera av tallarna är av hög ålder, mer än 150 år, och solexponerade vilket gynnar förekomsten av bl.a. den rödlistade skalbaggen reliktböck.

I den nordöstra delen av reservatet ligger en skogsklädd, bergig, udde. Skogen utgörs till stor del av äldre tallar varav flertalet är över 150 år. Tallticka förekommer på många av tallarna. I södra kanten är flera av tallarna solbelysta och potentiellt viktiga för vedlevande insekter.

Trädklädd betesmark i den nordöstra delen av naturreservatet.

Det tredje området ligger i nordvästra delen av reservatet i direkt anslutning till reservatsgränsen. Området domineras av grusiga jordarter med en mindre yta berg i dagen mitt i området. Trädskiktet domineras av tallar med ett större inslag av gran och lövträd än i de två andra områdena. Flertalet av tallarna är gamla med en ålder över 150 år och solbelysta.

Alla tre områdena har en markflora som är tydligt hävdgynnad och flera signalarter för skyddsvärd skog förekommer. Död ved förekommer både som stående och liggande träd

spritt i området. Flera äldre tallar är lämpliga för stora rovfågelsbon. I skötselområdets södra del finns lämningar efter torpet Hagstugan.

Bevarandemål

Skötselområdet utgörs av framför allt gammal tall, ädellövträd och blommande lövträd med en betesgynnad flora i bottenskiktet.

Död ved förekommer både som stående träd samt liggande träd och träddelar. Lämningarna efter torpet Hagstugan ska bevaras.

Skötselåtgärder

Bete med huvudsakligen nötkreatur och till viss del får. Betessläppet skall vara sent för att gynna tidigt blommande växter.

För att gynna markfloran bör inte krontäckningen tillåtas bli för tät. Inträngande gran skall hållas efter. Död ved i form av stammar och grenar skall lämnas. Trädrekrytering skall, där det är lämpligt, tillåtas både i gläntor och i kantzonen mot öppen mark. I trädskiktet skall framför allt tall, ädellövträd samt blommande lövträd gynnas. Förekomsten av träd och buskar som kan bedömas som igenväxningsvegetation ska begränsas. På torplämningen ska träd och sly hållas undan.

Skötselområde 4: Öppna betesmarker (ca 18,5 ha)

Beskrivning

Skötselområdet omfattar öppna betesmarker utan krontäckning av träd. Enstaka buskar och träd förekommer. Betesmarkerna på Horsvik är mycket artrika och består av både torrare sandiga marker och hållmarker, men även fuktigare marker med frodig vegetation. Vissa delar av betesmarken visar upp en kalkgynnad flora, som troligtvis är gamla strandvallar med snäckskal som nu finns längre upp från stranden på grund av strandförskjutningen.

Öppen betesmark vid Studsviks brygga.

Området är småbrutet och varierat och delas upp av äldre stengärdesgårdar och stenmurar, med mellanliggande trädklädda betesmarker och gårdsmiljö. Vissa delar av betesmarken är gamla åkerlappar som inte brukats på många år. Den hävdgynnade betesmarksfloran har vandrat in och är på många delar lika artrik som övrig betesmark.

Den flerhundraåriga hävden med bete i kombination med topografisk variation, inslag av kalk och närhet till andra hävdade gamla kulturmarker gör området mycket artrikt, både vad gäller flora och fauna. Under sensommar och höst går det även att hitta många sällsynta och ofta färgglada gräsmarkssvampar. Typiska arter för Horsviks betesmarker är Adam och Eva, spåstistel, jungfrulin, blodnäva, backnejlika, kattfot, solvända och här finns även flera ovanliga maskrosarter. Både dagfjärilar och hopprätvingar finns det gott om, både artrikt och individrikt. Typiska fågelarter i betesmarkerna är starar, grågås, svalor och tornseglare, göktyta, hämpling, gulspurv, svartvit flugsnappare och rödstjärt.

De senaste åren har området betats med får och nyhamling av ett tiotal träd, framför allt rönnar och aspar, har genomförts. Vid båthuset finns en välbevarad gistvall som användes för att hänga upp fisknät för rensning och torkning.

Bevarandemål

Arealen välhävdat öppen betesmark ska inte minska.

Betesmarkerna ska vid årets slut vara välhävdate så att ingen kvarvarande obetad vegetation kväver och gödslar marken.

De artrikaste delarna av betesmarkerna ska inte betas för tidigt på året. Typiska kärleväxter som till exempel Adam och Eva ska hinna blomma och frön mogna innan markerna betas.

Gistvallen är väl bevarad

Skötselåtgärder

Betesmarkerna ska skötas genom bete med nötboskap och får eller slätter. Rójning av igenväxningsvegetation och rator genomförs vid behov. Örnbräken, tallplantor, alsly, vass och slån kan behöva hållas efter vid behov. Tidigare åkermark kan skötas som betes-, slätter- eller åkermark.

Betet ska styras med olika fållor, så att djuren inte betar för tidigt på de artrikaste delarna eller överbetar känsliga marker. Stängseltrådar ska hållas väl sträckta så att inte vilda djur, eller betesdjur skadar sig. Stängselgenomgångar ska finnas så att besökare lätt kan röra sig mellan olika delar av området. Gistvallen underhålls vid behov.

Skötselområde 5: Åkermark/vall (ca 1 ha)

Beskrivning

Tidigare åkermark som de senaste åren har slagits 1-2 gånger per år för djurfoder. Svagt sluttande mark som i den nedre delen mot havet övergår i ett fuktigare parti och vassbeklädd strand. Åkermarken är inte plöjd sedan omkring 1990-talet och har med tiden utvecklat en artrik hävdflora.

Bevarandemål

Öppen hävdad mark. Marken ska vid årets slut vara välhävdad så att ingen kvarvarande vegetation kväver och gödslar marken. Åkermarkens artrikedom har ökat.

Skötselåtgärder

Området hävdas genom slåtter, bete eller åkerbruk.

Skötselområde 6: Trädgård och gårdsmiljö (ca 0,5 ha)*Beskrivning*

Skötselområdet omfattar trädgården runt boningshuset, undantagsstugan och Studsviksstugan, samt gårdsmiljön närmast ekonomibyggnaderna. I trädgårdsmiljöerna förekommer syréner, bärbuskar, fruktträd och rabatter. Under de senaste åren har dessa miljöer inte skötts som trädgård. Betesdjuren har fått beta fritt. Därför har bärbuskar, trädgårdsland och rabatter ätits upp av fåren. Det finns en inventering gjord av Länsmuséet som beskriver hur det såg ut innan trädgårdsmiljöerna försvann som kan utgöra underlag för kommande skötsel och restaurering.

Trädgården vid boningsshuset.

Bevarandemål

De båda trädgårdarna liknar det utseende man kan anta att de hade på 1950-talet, med möjlighet till odling, rabatter i form av blomsterlister längs med husgrunder, bärbuskar och fruktträd. Trädgårdarna ska ge intryck av att det bor någon på gården.

Skötselåtgärder

Gårdsmiljön hävdas från igenväxning och brännässlor genom extensiv gräsklippning. Frukträd och bärbuskar beskärs årligen. Blomsterlister hålls rena från ogräs.

Betesdjuren hålls utestängda från det inre gårdsplanet så att det inte ansamlas djurspillning på gårdsplanen.

Trädgårdsmiljöerna restaureras så att de efterliknar 1950-talets utseende och återspeglar ett levande skärgårdshemman.

Exempel på växtval kan vara:

Blomsterlister: Pion, stockros och ackleja.

Frukträd: Äldre äppel- och päronsorter, plommon och körsbär.

Bärbuskar: Svarta och röda vinbär, krusbär.

Friluftsliv

Beskrivning

Horsvik har flera natursköna målpunkter med strand i norra delen, ett mindre skogsområde, trädgård med anor från 1950-talet, flera utsiktspunkter med vyer ut över havet och brygga med båthus. Området har stora upplevelsevärden kopplade till rekreation, natur- och kulturmiljöupplevelser. Bänkbord finns utplacerade på några platser i området.

Rastbord vid gården.

Bevarandemål

Horsvik är tillgängligt för en mångfald av människor för rekreation och naturupplevelser. Horsvik är en rofylld plats samtidigt som det är en plats för utomhuspedagogik, guidningar och naturturism.

Området är väl skyltat och det finns information som beskriver natur- och kulturvärdena på platsen. Bra information om Östersjön, naturvärden i Horsviks grunda vattenområden och beskrivning av djur- och växtliv i vattenmiljöerna finns i området. Området är tillgängligt från flera håll så som grusvägen från Studsvik och busshållplats, stättor över stängsel, stig från besöksparkering och från vattnet.

Besöksparkering, väg, stigar och andra friluftsanläggningar är i gott skick.

Gränsmarkeringarna för området är i gott skick. Tillgänglighetsanpassade målpunkter finns i närheten av besöksparkering och gårdsområdet.

Skötselåtgärder

Gränsmarkering genomförs och underhålls. Informationstavlor och vägvisare sätts upp och underhålls. Parkeringsplatser för besökare anläggs och underhålls. Stigar anläggs, markeras och skyltas så att besökare lätt hittar i området. Torrtoalett och sophantering anläggs på lämplig plats. Anvisade platser för eldning, förtöjning av båt och övernattningsiordningsställs och underhålls.

Anläggning och underhåll av anordningar för friluftslivet och naturpedagogisk verksamhet. Bänkbord för besökares fikapaus finns i gårdsmiljön. Snorkelled med information om livet i havet anläggs och underhålls. Befintliga vägar inom naturreservatet underhålls.

Jakt och fiske

Jakt är inte tillåten i reservatet med undantag för jakt i förvaltningssyfte. Fiske regleras inte i reservatsbeslutet.

Byggnader och tomtmark

Beskrivning

Gårdens byggnader består av tre bostadshus (boningshuset, undantagsstugan och Studsviksstugan), tre ekonomibyggnader, ett äldre båthus med vasstak, ett båthus från 1945 med en båtslip, samt mindre bodar, garage, kycklinghus, rökhus och förråd. Marken närmast byggnaderna består av gårdens gårdsplan, bostadshusens trädgårdar, en gistvall och båthusets brygga.

Några av gårdens byggnader.

Bevarandemål

Områdets byggnader är väl underhållna och återspeglar ett levande skärgårdsjordbruk. Byggnaderna är renoverade så att känslan av äldre skärgårdshemman är bevarat.

Bostadshusen är i upprustat skick och möjliga att hyra ut. Delar av ekonomibyggnaderna går att använda som skydd för besökare och grupper vid dåligt väder. Samma ytor ska kunna användas i samband med utomhuspedagogisk verksamhet.

Skötselåtgärder

Byggnader underhålls varsamt så att alla ytskikt är täta och står emot väder och vind, samtidigt som underhållet förstärker de kulturhistoriska värdena som finns på gården.

UPPFÖLJNING

Uppföljning av skötselåtgärder

Nyköpings kommun ansvarar för att uppföljning av genomförda skötselåtgärder sker i slutet på varje år, de år då åtgärder genomförts. Uppföljningen ska sedan ligga till grund för eventuell omprövning av skötselplanen.

Uppföljning av bevarandemål

Ett tredje dokument ska tas fram i samband med uppföljningen av naturreservatet. Dokumentet är en uppföljningsplan med målbildindikatorer för de olika bevarandemålen. Uppföljningen av bevarandemål sker i enlighet med instruktioner från Naturvårdsverket.

Kostnader och finansiering

Skötselåtgärder bekostas av förvaltaren. Uppföljningen bekostas av kommunens anslag för skötsel av skyddad natur.

Sammanfattning och prioritering av skötselåtgärder

Skötselåtgärd	Tidpunkt	Plats	Prioritet
Utmärkning och underhåll av naturreservatets gräns	Snarast, sedan vid behov	Reservatets gränser	1
Stängsel för betesdjuren sätts upp och underhålls	2020-2021 (årligt underhåll)	Hela reservatet	1
Stängselpassager för besökare sätts upp	2020-2021	Hela reservatet	1
Bete med nötkreatur och får eller slätter	Årligen	Skötselområde 3 och 4	1
Igenväxningsvegetation begränsas i sin utbredning	Årligen	Skötselområde 3 och 4	1
Slätter genomförs, alternativt bete	Årligen	Skötselområde 5	1
Besöksparkering anläggs och underhålls	2020	Skötselområde 4	1
Besöksparkering nära Studsviks brygga anläggs och underhålls	2020	Skötselområde 5	1
Informationsskyltar sätts upp och underhålls	Inom 5 år	Se skötselkarta, bilaga 3.1	1
Vägvisare som visar vägen till reservatet sätts upp	2020	Utanför reservatet	1
Gårdsmiljön hävdas från igenväxning och brännässlor	Årligen	Skötselområde 6	1
Stig från parkering anläggs och underhålls	2021	Skötselområde 4 och 5	2
Snorkelled anläggs och underhålls	2021 (årligt underhåll)	Vattenmiljön hela reservatet	2
Informationstavlor om livet i vattenmiljön sätts upp och underhålls	Årligt underhåll	Hela reservatet	2
Borttagande av gran	Vid behov	Skötselområde 3	2
Beskärning av fruktträd och bärbuskar	Årligen	Skötselområde 6	2
Trädgården restaureras	2020-2021	Skötselområde 6	2
Stigar anläggs, markeras och underhålls på flera platser	2020-2021	Hela reservatet	2
Bänkbord placeras ut och underhålls	Vid behov	Hela reservatet	2
Anläggning av anordningar för friluftslivet och naturpedagogisk verksamhet	Vid behov	Hela reservatet	2
Byggnader underhålls fortlöpande så de bevaras på lång sikt	Vid behov	Hela reservatet	2
Inventering av bottenmiljö	Var 5:e år	Skötselområde 2	2
Förtöjningsplatser för båtar anläggs och underhålls	Årligt underhåll	Skötselområde 1 och 2	3
Vasslätter	Vid behov	Skötselområde 2	3
Pir tas bort		Skötselområde 2	3
Torplämning röjs fri från träd och sly	Vid behov	Skötselområde 3	3
Uppföljning av skötselåtgärder	Efter åtgärd	Hela reservatet	1
Uppföljning av bevarandemål	Vart 6/12/24:e år	Hela reservatet	1

Källförteckning

Artdatabanken-SLU. 2019. Uttag ur databasen Artportalen (www.artportalen.se).

Havs- och vattenmyndigheten, www.havochvatten.se

Lantmäteriet. *Ekonomiska kartan över Sverige*. Kartlagd år 1958.

Lantmäteriet. *Häradskarta*. Kartlagd åren 1897-1901.

Lantmäteriet. 2020. *Förätningsakt Hånö Säter 1:47*.

Lantmäteriet. *Generalstabskarta*. Kartlagd 1877.

Länsstyrelsen i Södermanlands län. *Förslag till beslut om bildande av kulturreseptatet Horsvik, Bålinge socken, Nyköpings kommun 2006-11-21*.

Länsstyrelsen i Södermanlands län. *Förslag till skötselplan för kulturreseptatet Horsvik, Bålinge socken, Nyköpings kommun 2006-11-21*.

Länsstyrelsen i Södermanlands län. *Bevarandeplan för Horsvik, Nyköpings kommun*. D nr: 511-6651-2016.

Länsstyrelsen i Södermanlands län. *Marina naturvärden i Södermanland, Fifång-Askö-Hartsö MPA-område 2015-2017*

Naturvårdsverket, www.naturvardsverket.se

Riksantikvarieämbetets fornminnesinformationssystem, Fornsök.

Sveriges hembygdsförbund, www.hembygd.se/shf

Sörmlands museums kulturmiljövård, Horsvik Bålinge socken, dokumentation av byggnader och trädgård inför kulturreseptatsutredning 1999, Kjell Taawo

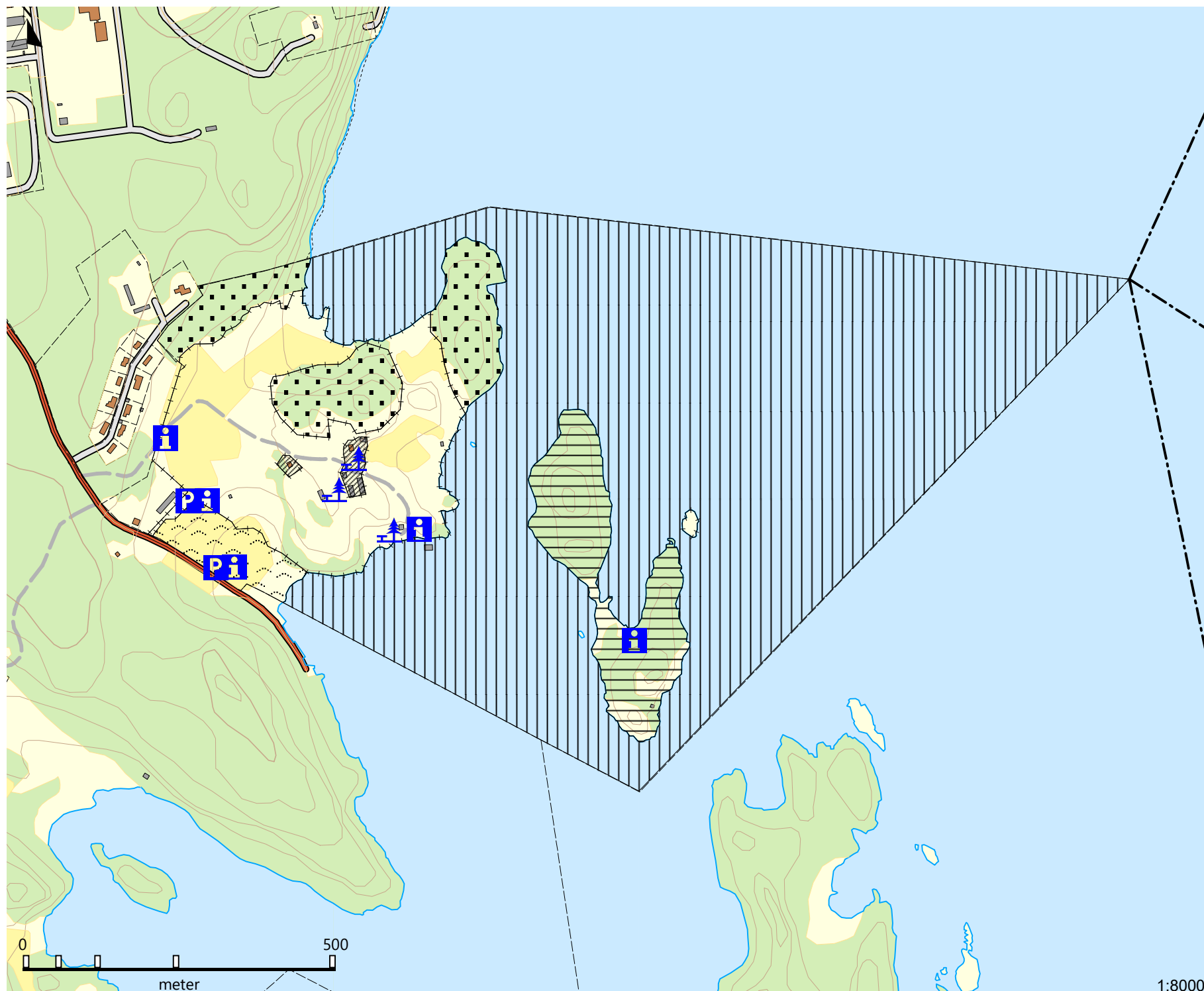
Bilaga

3.1 Skötselplanekarta

Skötselplanekarta

Bilaga 3.1
Nyköping kommuns beslut
om Horsviks naturreservat

	1 Barrblandskog
	2 Vattenområde
	3 Trädklädd betesmark
	4 Öppna betesmarker
	5 Åkermark
	6 Trädgård och gårdsmiljö
	Informationstavla
	Parkerings
	Rastplats

1:8000

Nyköping